

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Připravenost dětí z dětských skupin na základní školu v oblasti grafomotoriky

Readiness of children from children's groups for primary school in the field of
graphomotor skills

Barbora Vonderková

Vedoucí práce: PaedDr. Zdeňka Hanková, Ph.D.

Studijní program: Vychovatelství (B7505)

Studijní obor: Vychovatelství

2020

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Přípravenost dětí z dětských skupin na základní školu v oblasti grafomotoriky potvrzují, že jsem tuto práci vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzují, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 2020

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce, PaedDr. Zdeňce Hankové, Ph.D., která mi po celou dobu dávala užitečné rady a velmi mne podporovala. Děkuji svým respondentům, kteří byli ochotni přispět svými zkušenostmi ke vzniku této práce. Na závěr děkuji všem, kteří při mne stáli v tomto náročnějším období.

ABSTRAKT

Cílem bakalářské práce je zjistit, do jaké míry jsou děti z dětských skupin před vstupem do základních škol připraveny, především v oblasti grafomotoriky, a jak jsou pedagogové základních škol po nástupu žáků s jejich připraveností spokojeni. V teoretické části je blíže představena instituce dětská skupina. Vzhledem k tomu, že grafomotorika je jedním z ukazatelů školní zralosti a připravenosti, vychází práce právě z jejich charakteristiky. Dále se zabývá jemnou motorikou a grafomotorikou a jejich rozvojem. Pozornost je zaměřena i na držení psacích potřeb. Cílem empirické části je zjistit, jak jsou děti z předškolních institucí připraveny na nástup do základních škol a jak jsou s jejich přípravou po nástupu do prvních tříd spokojeni pedagogové. Empirická část se věnuje hlavně porovnání dětských skupin s mateřskými školami a dále posouzení předškolní přípravy z pohledu pedagogů základních škol. Data pro empirickou část byla získána pomocí rozhovorů s 8 pedagogy. Mezi respondenty byli 4 pedagogové z předškolních institucí, jednalo se o 2 učitelky mateřských škol a 2 vychovatelky dětských skupin. Další 4 respondenti pracují na základních školách a jedná se o 2 učitelky prvních tříd a dvě vychovatelky družin. Z výzkumného šetření vychází, že přestože dětské skupiny nemusejí plnit plány rámcově vzdělávacího programu, předškolní příprava dětí se zde od mateřských škol příliš razantně neliší. Oproti mateřským školám by se ale dětské skupiny měly více zaměřit na grafomotorická cvičení, která jsou předpokladem pro bezproblémové zvládnutí začátků psaní. Zároveň však bylo zjištěno, že přestože v obou předškolních institucích příprava probíhá, učitelky a vychovatelky základních škol s ní nejsou spokojeny a dle jejich názoru by se příprava dětí měla zlepšit, především v oblasti držení psacích potřeb.

KLÍČOVÁ SLOVA

předškolní věk, základní škola, grafomotorika, dětská skupina

ABSTRACT

The aim of the bachelor's thesis is to find out to what extent children from children's groups are ready before entering primary schools, especially in the field of graphomotor skills, and how primary school teachers are satisfied with their readiness after the pupils arrive. Given that graphomotor skills is one of the indicators of school maturity and readiness, the work is based on their characteristics. He also deals with fine motor and graphomotor skills and their development. Attention is also focused on holding stationery. The aim of the empirical part is to find out how children from preschool institutions are prepared to enter primary schools and how teachers are satisfied with their preparation after entering the first classes. The empirical part is mainly devoted to the comparison of children's groups with kindergartens and the assessment of preschool training from the perspective of primary school teachers. Data for the empirical part were obtained through interviews with 8 teachers. Among the respondents were 4 teachers from preschool institutions, 2 were kindergarten teachers and 2 educators of children's groups. Another 4 respondents work in primary schools and are 2 first class teachers and two group educators. The research shows that although children's groups do not have to comply with the plans of the framework educational program, the pre-school preparation of children does not differ much from kindergartens here. Unlike kindergartens, however, children's groups should focus more on graphomotor exercises, which are a prerequisite for smooth mastering the beginnings of writing. At the same time, however, it was found that although training is ongoing in both pre-school institutions, primary school teachers are not satisfied with it and, in their view, children's training should improve, especially in the area of stationery.

KEYWORDS

preschool age, elementary school, graphomotorics, children group

Obsah

Úvod	6
Teoretická část	8
1 Vstup dítěte mezi vrstevníky a předškolní období	8
2 Dětské skupiny	9
3 Charakteristika dětí v předškolním věku a školních začátcích	13
4 Motorika dětí předškolního věku	15
5 Grafomotorika	20
5.1 Vývoj grafomotoriky	21
5.2 Grafomotorické cviky a prvky	23
5.3 Úchop psacího náčiní	26
6 Výzkumné šetření	28
6.1 Cíl práce	28
6.2 Metoda sběru dat	28
6.3 Vyhodnocení rozhovorů	34
6.4 Shrnutí výstupů výzkumného šetření	41
7 Závěr	44
8 Použitá literatura	46
9 Seznam tabulek a obrázků	48

Úvod

Již od malička jsem věděla, že v dospělosti budu pracovat s dětmi. Možná je to tím, že jsem jedináček, ale vždy jsem s dětmi ráda trávila čas, a proto jsem se po střední škole rozhodla zahájit svoji pedagogickou kariéru. Po přihlášení na bakalářský program vychovatelství a po absolvování několika praxí jsem se ujistila, že práce pedagoga je velmi náročná a zodpovědná. Škola je místo, kde děti tráví většinu svého dne a kde se musí přizpůsobovat systému výuky. Učitel s dětmi tráví více času než celá jeho rodina a měl by usilovat o to, aby byl pro dítě pobyt ve škole co nejpříjemnější. Bohužel se ale často setkávám s tím, že děti jsou po nástupu do základních škol nedostatečně připraveny na výuku a později s nimi musí rodina, učitelé a vychovatelé základních škol mnoho věcí dohánět.

Třetím rokem pracuji jako učitelka mateřské školy v Akademii věd České republiky v Krči. Tato mateřská škola je určena dětem od dvou let do nástupu na základní školu a je firemní, takže ji navštěvují pouze děti zaměstnanců Akademie věd. Jelikož se jedná o rejstříkovou mateřskou školu, v minulém roce nás navštívila Česká školní inspekce, u které jsme dopadli velmi dobře. Předškolní přípravu dětí nepodceňujeme. Starší děti mají třikrát v týdnu předškolní kroužek, v rámci něhož vyplňují různá grafomotorická cvičení, snažíme se je seznámit se základy matematické představivosti a učí se správný úchop psacích potřeb. Naše mateřská škola spadá pod křídla Firemních školek, s. r. o., která má po České republice několik poboček mateřských škol a dětských skupin. Jelikož se ve firmě všichni známe, již několikrát jsem mohla navštívit jiné pobočky a podívala jsem se i do dětských skupin.

Dětské skupiny jsou určeny dětem od jednoho roku až po nástup do základních škol. Je velmi těžké pracovat s tak věkově různorodou skupinou, navíc když mezi nimi je starší či předškolní dítě, které se potřebuje systematicky připravovat na školní docházku. Pracovníky dětských skupin mohou být učitelky mateřských škol, vychovatelky, ale například i lidé se vzděláním chůvy či zdravotní sestry, jehož obsahem nebyla příprava dítěte na nástup do základní školy. V této bakalářské práci se tedy budu zajímat o grafomotorickou přípravu dětí z dětských skupin na základní školu, která je ve školních

začátcích velmi důležitá. Víím, že děti z mateřských škol jsou systematicky připravovány, a proto mě zajímá, jaká je situace v dětských skupinách.

V teoretické části v první kapitole blíže představím instituci dětskou skupinu. Dále se zaměřím na vstup dítěte do školy a přijetí role školáka. V této části jsou také zmíněny školní zralost a připravenost dítěte, které jsou předpokladem pro bezproblémové zvládnutí školní docházky, přičemž grafomotorika je jedním z ukazatelů při posuzování školní zralosti a připravenosti. Třetí kapitola se týká celkového vývoje hrubé a jemné motoriky u dětí předškolního věku. Navazuje čtvrtá kapitola, která se věnuje grafomotorice, jejímu vývoji a poruchám. Nejdříve se zaměřím na dětskou kresbu, jež je pro rozvoj grafomotoriky zásadní, a koncem kapitoly popíšu správné držení psacích potřeb a grafomotorické cviky.

Cílem práce je zjistit, do jaké míry jsou děti z dětských skupin před vstupem do základních škol připraveny, především v oblasti grafomotoriky, a jak jsou pedagogové základních škol po nástupu žáků s jejich připraveností spokojeni. Dětské skupiny budu porovnávat s mateřskými školami a budu se zabývat nejen připraveností po grafomotorické stránce, ale také v ohledu držení psacích potřeb a připravenost v oblasti jemné motoriky. Díky oboru vychovatelství mám širší pohled možností, a proto je práce zaměřena nejen na předškolní období, ale také na školní, ve kterém učitelky a vychovatelky základních škol děti v oblasti grafomotoriky dále rozvíjejí. Zajímá mne, zdali děti po příchodu do základních škol zvládají výuku bez obtíží, či se jim musí učitelky a vychovatelky základních škol více věnovat a podřizovat jim jejich výklad.

Ke svému kvalitativnímu výzkumu pomocí polostrukturovaných rozhovorů jsem si vybrala 8 respondentů, 4 z předškolních zařízení a 4 ze základních škol. Respondenty jsem si rozdělila na 2 skupiny. První skupinu tvoří učitelky mateřských škol a vychovatelky dětských skupin a druhou skupinu učitelky prvních tříd a vychovatelky družin. Data jsem následně analyzovala a srovnávala. Popsány jsou jak shodné, tak odlišné znaky mezi oběma skupinami respondentů.

Teoretická část

1 Vstup dítěte mezi vrstevníky a předškolní období

Potřeby malého dítěte naplňuje zpočátku pouze rodina, která tak činí spíše intuitivně. Má k vlastnímu dítěti silný citový vztah, poznává je přímým stykem a může věnovat poměrně dost času na to, aby konkrétní potřeby svého dítěte poznala a porozuměla jim.¹

Již narozením dítěte se celková strategie fungování rodiny mění, všichni členové si musí zvyknout na nové podmínky a podřídit se novému rodinnému životu s novým členem domácnosti. Většinou na rodičovskou dovolenou odcházejí ze zaměstnání matky, ale této pravomoci mohou využít i otcové, či se po nějaké době mohou rodiče vystřídat. Po dobu rodičovské dovolené zajišťují rodiče dítěti program adekvátní jeho věku, jehož součástí je i setkávání s rodinou, ale i s ostatními lidmi a dětmi.

Nejčastěji se mohou děti neplánovaně setkat s vrstevníky ve veřejných prostorech, například v parku, u lékaře, ale i na hřišti. Vztahy mezi vrstevníky jsou různé, záleží na zkušenostech jednotlivců, hlavně na zkušenostech se sourozenci či dětmi, které jedinec vidá nejčastěji. Dítě může být zpočátku nesmělé, poté se ale osmělí a upřednostní hru s vrstevníkem před hrou s dospělou osobou. Pro dítě jsou setkávání a hry s vrstevníky velmi důležité. Děti se při vzájemném setkání napodobují, komunikují spolu a začínají se objevovat první pokusy o společnou hru, ale i první konflikty, které jsou pro dítě důležitou zkušeností k další socializaci a emancipaci.²

Dítě se začíná seberealizovat pomocí volné hry, která je nejdříve paralelní, kdy dítě spíše sleduje ostatní a jen zřídka se k nim připojí, ale později, když se dítě osmělí, začne být hra kooperativní a dítě se začne zapojovat do kolektivních her. Pomocí hry se dítě snaží vyrovnat okolnímu světu a vytváří si vlastní příběhy. Stále více vyhledává situace, při nichž si může hrát se svými kamarády.³

¹ OPRAVILOVÁ, Eva. Předškolní pedagogika, s. 65

² OPRAVILOVÁ, Eva. Předškolní pedagogika

³ BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. Diagnostika dítěte předškolního věku

Dítě je od narození v nejbližším kruhu rodiny, a to hlavně se svojí matkou. Změna pro dítě nastává při prvním odloučení od matky, tedy nástupem do mateřské školy či jiné vzdělávací instituce, kde se dítě poprvé stává součástí kolektivu.⁴

Předškolní vzdělávání smysluplně obohacuje denní program dítěte v průběhu jeho předškolních let a poskytuje dítěti odbornou péči. Usiluje o to, aby první vzdělávací krůčky dítěte byly stavěny na promyšleném, odborně podepřeném a lidsky i společensky hodnotném základě, a aby čas prožitý v mateřské škole byl pro dítě radostí, příjemnou zkušeností a zdrojem dobrých a spolehlivých základů do života i vzdělávání.⁵

2 Dětské skupiny

Kromě mateřských škol se děti v České republice v předškolním věku mohou také vzdělávat v dětských skupinách.

Dětské skupiny vznikly jako alternativní varianta institucionální péče a výchovy pro děti předškolního věku v době, kdy kapacita mateřských škol byla maximálně naplněna a v mnohých regionech rodiče neměli možnost umístit tříleté a čtyřleté dítě do mateřských škol.⁶

Od mateřských škol se dětské skupiny odlišují hlavně plánem vzdělávání. Mateřské školy totiž zajišťují vzdělávací plán a řídí se rámcovým vzdělávacím programem stanoveným MŠMT, který má děti připravit na vstup do školy.

Dětské skupiny primárně nejsou vzdělávací institucí, jde zde především o hlídání dětí pracujících rodičů. V mateřských školách působí kvalifikovaní pedagogičtí pracovníci, což u dětských skupin není podmínkou.

Vznik dětských skupin

Poskytovatelem dětské skupiny může být fyzická nebo právnická osoba, ústav, územní samosprávný celek, vysoká škola, spolek, nezisková organizace anebo firma, která zřizuje dětskou skupinu pro děti svých zaměstnanců.

⁴ ŠULOVÁ, Lenka. Význam domácí přípravy pro začínajícího školáka

⁵ Rámcový vzdělávací program, 2016, str. 6

⁶ SPLAVCOVÁ, Hana, KROPÁČKOVÁ, Jana. Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ, s. 20

Nutnou podmínkou pro fungování dětské skupiny je oprávnění k poskytování služby péče o dítě. Toto oprávnění nabývá účinnosti dnem zápisu fyzické nebo právnické osoby do evidence poskytovatelů. Zápis do evidence poskytovatelů provádí na žádost fyzické nebo právnické osoby Ministerstvo práce a sociálních věcí.⁷

Hygienické požadavky

Dětská skupina musí být umístěna v prostorách, které jsou uzpůsobeny tak, aby nedošlo k ohrožení zdraví nebo života, a které se vyskytují v místě bez znečištěného ovzduší a hluku. Zřizovatel musí zajistit pro děti místnost pro denní program a odpočinek, přičemž zde musí být minimálně 3 m² na dítě. V blízkosti také musí být adekvátní venkovní prostor, který ale nemusí být součástí prostorů dětské skupiny čili může jít pouze o veřejné venkovní hřiště.

Hygienická zařízení musí být vybavena toaletním papírem, mýdlem v dávkovači a musí zde být možnost osušení rukou (pokud jsou užívány ručníky, nesmějí se vzájemně dotýkat). Jsou-li v dětské skupině děti mladší tří let, je nutno vybavit dětskou skupinu odpovídajícím počtem nočníků, přebalovacím pultem a krytým košem s vložkou na jedno použití. V šatnách musí být prostor se šatním nábytkem pro odkládání oděvů a bot dětí. Dále je nutné zajistit úklidovou komoru s výlevkou a přívodem teplé vody, prostor na mytí nočníků a prostor pro ukládání úklidových prostředků a pomůcek.

Poskytovatel není povinen zajišťovat stravu, v tomto případě si ji rodiče musí zajistit sami. Nejčastěji je ale strava dovážena z jídelen nebo organizací, které zajišťují dovoz a přípravu jídla. Dětská skupina je povinna jídlo řádně skladovat.⁸

Otevírací doba a režim dne

Provozní doba dětské skupiny je stanovena na minimálně šest hodin denně, ale většinou jsou dětské skupiny otevřeny na více hodin denně. Například dětská skupina Primáček je otevřena od 7:30 do 17:30 hodin.

Tabulka č. 1 - Orientační režim dne

⁷ Zákon č. 247/2014 Sb.

⁸ Vyhláška č. 281/2014 Sb.

07:30 - 08:45	Příchod dětí (přivítání, hry dle vlastního výběru, individuální práce)
08:45 – 10:00	Ranní kruh, ranní cvičení, hygiena, svačina, skupinová práce
10:00 – 12:00	Pobyt venku, hygiena, oběd
12:00 – 12:30	Vyzvedávání dětí nebo ukládání k odpočinku, poslech čtené pohádky
12:30 – 14:45	Odpočinek na lehátku přizpůsobený individuální potřebě dítěte
14:45 – 15:15	Hygiena, svačina
15:00 – 17:30	Vyzvedávání dětí, hry dle vlastního výběru

(Zdroj: Dětská skupina Primáček, 2019)

Počet dětí a pečujících osob

Dětská skupina je určena dětem od jednoho roku věku do zahájení povinné školní docházky. Dítě může plnit rok předškolní docházky i v dětské skupině, ale musí být zapsáno v mateřské škole a musí mít zajištěn individuální program. Dětské skupiny si nastavují samy, jak staré děti budou přijímat. Dětská skupina je určena maximálně 24 dětem, většinou jsou ale děti rozděleny do menších skupin podle věku, což umožňuje snadnější přípravu programu pro děti.

O děti se starají pečující osoby. Minimální počet pečujících osob na skupinu dětí je stanoven zákonem. Ke skupině 6 dětí připadá jedna pečující osoba, ke skupině od 7 do 24 dětí připadají dvě pečující osoby, ale v případě, že se v dětské skupině nachází dítě mladší dvou let, musí být k dispozici pečujících osob více. Každá dětská skupina musí zvážit samostatnost a věk dětí a podle toho volit počet pečujících osob. V některých dětských skupinách mohou pomáhat i další osoby, například s úklidem či výdejem jídla.

Pečující osoby musí mít náležité vzdělání. Mohou jimi být pedagogové, sociální pracovníci, zdravotníci či osoby s profesní kvalifikací chůvy pro děti do zahájení povinné školní docházky. V pedagogické sféře se může jednat o učitelku mateřské školy, vychovatelku či učitelku prvního stupně. V sociální oblasti se jedná o pracovníka v sociálních službách či sociálního pracovníka a ve zdravotnické oblasti je to všeobecná

sestra, zdravotní asistent, ošetrovatelka, porodní sestra, lékař, záchranář či klinický psycholog.⁹

Smlouva o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině

Před zahájením docházky dítěte je provozovatel povinen s rodiči uzavřít písemnou smlouvu o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině. Tato smlouva musí obsahovat osobní údaje o zákonném zástupci a dítěti, místo a čas poskytování služby, výši úhrady nákladů poskytované služby, podmínky stravování a ujednání o dodržování pravidel. Zákonní zástupci také musí doložit potvrzení od lékaře, že dítě je pravidelně očkované a způsobilé k nástupu do dětské skupiny.¹⁰

⁹ Vyhláška č. 281/2014 Sb.

¹⁰ Vyhláška č. 281/2014 Sb.

3 Charakteristika dětí v předškolním věku a školních začátcích

Cílem mé práce je zjistit, jak jsou děti připravené po příchodu do základních škol s hledisky grafomotoriky, a proto se zaměřím na školní zralost a připravenost, jichž je grafomotorika součástí.

Role školáka

Role školáka není výběrová, dítě ji v určitém věku získává automaticky. Je limitována jen dosažením věku a odpovídající vývojové úrovně. Proto je obecně chápána také jako potvrzení normality dítěte, které může být přijaté do školy, jen pokud očekávané úrovni alespoň přibližně odpovídá.¹¹

Vstup dítěte do první třídy základní školy je významnou životní událostí, která znamená pro dítě, ale i celou jeho rodinu velkou změnu. Dítě zahájením školní docházky poznává novou roli školáka, která mu sice přináší určitou prestiž, zároveň pro něj však znamená změnu životního stylu a zvýšení nároků, jež jsou na něj kladeny.

Podle tradice děti nastupují do škol završením šestého roku věku, ale není to podmínkou. Většina dětí po šestém roce věku je schopná bez větších problémů zahájit školní docházku a přijmout roli školáka. V případě nezralosti dítěte ke školní docházce po dovršení šestého roku věku je možno odložit vzdělávací povinnosti o jeden rok.

Ředitel může rozhodnout o odkladu školní docházky, a to na žádost rodičů nebo na podkladě školského poradenského zařízení či lékaře v případě, že dítě není dostatečně tělesně nebo duševně vyspělé.¹²

Školní zralost

Pojmem školní zralost rozumíme adekvátní připravenost dítěte zvládnout školní docházku. Dítě musí zvládnout základní nároky školy po emoční, sociální, praktické, psychické a fyzické stránce. Školní zralost je jeden z předpokladů rychlého osvojení si role školáka a úspěšného startu dítěte na základní škole.¹³ *Vstup dítěte do školy nelze chápat jako*

¹¹ VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie I, s. 134

¹² KROPÁČKOVÁ, Jana. Budeme mít prvňáčka

¹³ DANDOVÁ, Eva. KROPÁČKOVÁ, Jana. Školní zralost a odklady školní docházky

*výsledky přípravy z posledního roku nebo půlroku, neboť zahrnuje celé předchozí vývojové období.*¹⁴

Jedná se především o určitou zralost centrální nervové soustavy, která se projevuje schopností dítěte reagovat na zvýšenou zátěž a koncentrovat pozornost. *Obecně lze říci, že školní zralostí rozumíme to, že dítě dozrálo pro školní nároky v rovině biologické, sociální a psychické.*¹⁵ Na zrání závisí i rozvoj motoriky a senzomotorické koordinace, zrakového a sluchového vnímání.¹⁶ *Dítě má být při vstupu do první třídy způsobilé plnit požadavky, které na ně klade škola. To znamená, že se má učit základům čtení, psaní a počítání. Jeho mentální vývoj musí být tedy na úrovni, která mu umožňuje osvojit si tyto základní dovednosti.*¹⁷

Školní připravenost

Školní připravenost je významná pro zvládnutí nároků spojených s nástupem do základní školy, tedy být školákem. Zahrnuje kognitivní, emocionálně-sociální, pracovní a somatické oblasti, které dítě rozvíjí pomocí učení a sociálních zkušeností. Tyto kompetence dítě získává již v mateřské škole a jsou popsány v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání.¹⁸

*Dítě musí dosáhnout přijatelné socializační úrovně, mělo by zvládnout určité role, umět přijatelným způsobem komunikovat, respektovat běžné normy chování. V socializačním procesu má největší význam rodina, jejíž hodnoty a normy dítě přejímá. V tomto směru je důležitý i obecný postoj ke vzdělání, který ovlivňuje motivaci dítěte ke školní práci.*¹⁹

¹⁴ OPRAVILOVÁ, Eva. Předškolní pedagogika, s. 170

¹⁵ ŠULOVÁ, Lenka. Význam domácí přípravy pro začínajícího školáka, s. 88

¹⁶ KREISLOVÁ, Zdenka, Krok za krokem 1.třídou

¹⁷ KLINDOVÁ, Luboslava. Pedagogická psychologie, s. 135

¹⁸ BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. Šmardová, Vlasta. Školní zralost

¹⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie – dětství, dospělost, stáří, s. 147

4 Motorika dětí předškolního věku

Motorika hraje velmi významnou roli ve vývoji dítěte. Jedná se o souhrn všech pohybů lidského těla a celkovou pohybovou schopnost organismu. Motoriku rozdělujeme do dvou skupin, tedy hrubou a jemnou motoriku.²⁰ Motorický vývoj probíhá u člověka téměř celý život. V této kapitole se pokusím zaměřit pouze na tu část motoriky, která úzce souvisí s rozvojem grafomotoriky.

Vývoj motoriky u dětí předškolního věku

Dítě předškolního věku je charakterizováno jako dítě v období mezi třetím a šestým rokem života. Konec tohoto období je pohyblivý, je spojen s nástupem na základní školu. Pro úspěšný vstup na základní školu je potřeba dostatečná pohybová obratnost dítěte a dokonalá koordinace při pohybu.

Okolo třetího roku se dítě začne zdokonalovat v pohybových aktivitách. Pohyby jsou stále nedokonalé, ale dítě dokáže střídat nohy při chůzi po schodech nahoru, překročit překážku či udělat skok sounož. Také zvládne manipulovat s drobnými předměty, například při navlékání korálků, a dokáže nakreslit čáru vodorovnou či svislou. Dítě má všechny motorické procesy plně rozvinuty a je připraveno k sebezdokonalování, které se liší případ od případu. V tomto věku děti preferují spíše vertikální způsob úchopu, tedy shora.²¹

Čtyřleté dítě již v mnoha činnostech nabývá větší jistoty, takže své pohyby stále více prohlubuje. Koordinace pohybů je plynulejší, dítě dokáže postupně rozevřít dlaň, zvládá střídat nohy při chůzi ze schodů dolů a je schopno používat nůžky. Sklon k vertikálnímu uchopování sice přetrvává, ale jemná motorika se rozvíjí natolik, že je dítě schopné namalovat kruh či ovál. *Již čtyřleté děcko si umí samo zapnout kabátek, ale jen málokteré si dokáže zašněrovat botky. U stolu se samo obslouží a užívá bez velkých nesnázi příboru.*²²

U pětiletého dítěte je chůze již velmi rytmická a ladná, kroky se prodlužují. Dítě má zvládnutou rovnováhu, dokáže udělat poskoky na jedné noze, umí stát na špičkách či

²⁰ ZELINKOVÁ, Olga. Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program

²¹ BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. ŠMARDOVÁ, Vlasta. Diagnostika dítěte předškolního věku

²² PŘÍHODA, Václav. Ontogeneze lidské psychiky, s. 217

dokáže přejít přes kladinu. Úchop dítěte a jemná motorika celkově se výrazně zlepšují. Dítě začne místo vertikálního úchopu používat úhlopříčný, díky kterému je více motoricky schopné a zvládne navlékat nit' na jehlu či stříhat podél linie. V oblasti grafomotoriky dítě zvládne udělat „zuby“ či horní nebo spodní smyčku.

Okolo šestého roku se ukončuje vývoj chůze, která se již moc neliší od chůze dospělého člověka. Stále pokračuje vývoj hrubé a jemné motoriky. Dozrává nervová soustava, jež má velký vliv na zlepšování a koordinaci pohybů a celkové motoriky. Šestileté dítě by mělo umět správně držet psací potřeby a mít vyhraněnou dominanci jedné ruky.²³

V ideálním případě by dítě během předškolního věku mělo zvládnout všechny očekávané výstupy Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. V tomto programu jsou pouze uvedeny výstupy dětí po absolvování mateřské školy, které každé dítě splňuje individuálně, není to jeho povinností.

Očekávané výstupy (co dítě na konci předškolního období zpravidla dokáže):

- *správně vyslovovat, ovládat dech, tempo i intonaci řeči*
- *pojmenovat většinu toho, čím je obklopeno*
- *vyjadřovat samostatně a smysluplně myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách*
- *vést rozhovor (naslouchat druhým, vyčkat, až druhý dokončí myšlenku, sledovat řečníka i obsah, ptát se)*
- *domluvit se slovy i gesty, improvizovat*
- *porozumět slyšenému (zachytit hlavní myšlenku příběhu, sledovat děj a zopakovat jej ve správných větách)*
- *formulovat otázky, odpovídat, hodnotit slovní výkony, slovně reagovat*
- *učit se nová slova a aktivně je používat (ptát se na slova, kterým nerozumí)*
- *učit se z paměti krátké texty (reprodukovat říkanky, písničky, pohádky, zvládnout jednoduchou dramatickou úlohu apod.)*
- *sledovat a vyprávět příběh, pohádku*
- *popsat situaci (skutečnou, podle obrázku)*

²³ BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. ŠMARDOVÁ, Vlasta. Diagnostika dítěte předškolního věku

- chápat slovní vtip a humor
- sluchově rozlišovat začáteční a koncové slabiky a hlásky ve slovech
- vytvořit jednoduchý rým
- poznat a vymyslet jednoduchá synonyma, homonyma a antonyma
- rozlišovat některé obrazné symboly (piktogramy, orientační a dopravní značky, označení nebezpečí apod.) a porozumět jejich významu i jejich komunikativní funkci
- sledovat očima zleva doprava
- poznat některá písmena a číslice, popř. slova
- poznat napsané své jméno
- projevovat zájem o knížky, soustředěně poslouchat četbu, hudbu, sledovat divadlo, film, užívat telefon²⁴

Rozvoj hrubé a jemné motoriky

Základní pohyby při psaní vycházejí z hrubé motoriky, z pohybu velkých kloubů. Proto pokud se dítěti kreslení nedaří, je hrubá motorika první oblastí, na kterou je dobré se zaměřit. Je třeba mít na paměti, že z rozvoje hrubé motoriky vychází rozvoj motoriky jemné, z té pak rozvoj grafomotoriky.²⁵

Aby dítě nemělo potíže s koordinací jemných pohybů, je důležité se nejprve zaměřit na rozvoj hrubé motoriky. Je nutné sledovat celkový pohybový vývoj (chůze, běh, lezení, přelézání, podlézání, chytání, házení, udržování rovnováhy, koordinace, zapamatování a napodobování pohybů). Pakliže má dítě v těchto činnostech obtíže, je potřeba mu zajistit v domácnosti a navštěvovaných institucích dostatek pohybu s dětmi, například spontánního běhání či překážkových her. Je žádoucí pozvolna vyvíjet svaly, které jsou potřebné k uchopování a manipulaci s drobnými předměty, později pro kreslení a psaní.

Jemná motorika je řízena aktivitou drobných svalů a napomáhá postupnému zdokonalování jemných pohybů rukou, uchopování a manipulaci drobnými předměty. Zahrnuje kromě pohybu prstů také pohyby mimického svalstva, pohyby mluvidel

²⁴ Rámcový vzdělávací program 2016, s. 18

²⁵ BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. ŠMARDOVÁ, Vlasta. Rozvoj grafomotoriky, s. 44

a grafomotoriku.²⁶

Jemná motorika napomáhá při každodenních činnostech a sebeobsluze. V předškolním období se dítě snaží napodobovat to, co dělá dospělý. Měli bychom tedy dítě nechat zapojit se do každodenních aktivit, čímž podporujeme rozvoj motoriky. Nezřídka se stává, že rodiče dítě do činností nezařazují, neměli by však zapomínat, že čím více se dítě do práce zapojí, tím více příležitostí pro rozvoj jemné motoriky bude mít. Mezi rozvojové činnosti patří například skládání kostek či puzzlů, práce se stavebnicemi, zapínání knoflíků, mačkání papíru, stříhání, házení na cíl atd. Všechny aktivity by měly být smysluplné a bezpečné a dítě by k nim mělo být dostatečně motivováno.²⁷

Motorika rukou

Lidské ruce jsou využívány jak k uchopování předmětů a tvarů různých velikostí pomocí propojené aktivity prstů, tak k vykonávání obratných rozličných pohybů potřebných k praktickým úkonům, jako je například psaní, malování či hra na hudební nástroj. Jde o kontrolu jemné motoriky a sílu prstů. Tato schopnost se vyvinula z multidigitálního úchopu. Ruku můžeme využít při běžných denních činnostech při uchopování a manipulaci. U některých činností je ale potřeba, aby se jeden prst pohyboval více než ostatní prsty. Jakmile získáme kontrolu nad rukou i nad pohybem jednotlivých prstů, dosáhne naše motorika vysoké úrovně.²⁸

Tabulka č. 2 – Vývoj motoriky rukou

3 roky	<ul style="list-style-type: none">- používá příčný úchop s nataženým ukazováčkem- jí vidličkou- chytá velký míč oběma rukama- hází velkým míčem v určitém směru- maluje zakulacené tvary- přelévá z pohárku do pohárku- skládá papír- navléká perličky na drát
3,5 roku	<ul style="list-style-type: none">- drží tužku prsty- kreslí kruh

²⁶ DVOŘÁKOVÁ, Hana a kol. Rozvíjíme dovednosti hrubé a jemné motoriky dětí, s. 83

²⁷ BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. ŠMARDOVÁ, Vlasta. Rozvoj grafomotoriky

²⁸ VYSKOTOVÁ, Jana. MACHÁČKOVÁ, Kateřina. Jemná motorika

	<ul style="list-style-type: none"> - <i>staví věž z osmi kostek</i> - <i>rozbaluje bonbony</i> - <i>otevívá krabičku od zápalek</i> - <i>svléká si oblečení</i>
<i>4 roky</i>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>dovede uchopit štětec</i> - <i>chytá malý míček</i> - <i>stříhá nůžkami</i> - <i>zapíná a rozepíná knoflíky</i>
<i>4,5 roku</i>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>kreslí kříž</i> - <i>skládá jednoduché obrazce ze zápalek</i>
<i>5 let</i>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>chytá malé míčky s rukama nad hlavou</i> - <i>navléká nit do jehly</i> - <i>stříhá podél linie</i>
<i>5,5 roku</i>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>chytá vyhozený míč</i> - <i>chytá míč jednou rukou</i> - <i>hází za současného pohybu těla</i>
<i>6 let</i>	<ul style="list-style-type: none"> - <i>kreslí se správným držením tužky</i> - <i>navíjí nit na cívku</i> - <i>kreslí dům, strom, slunce a podobné obrázky</i> - <i>samostatně se obléká</i>

(Zdroj: Looseová, Piekartová, Dienerová, 2007, str. 46)

5 Grafomotorika

Termínem grafomotorika rozumíme tu část jemné motoriky a psychických funkcí, kterou potřebujeme při kreslení a psaní, a jejíž stupeň vývoje významnou měrou poznamenává kresbu i písemný projev.²⁹ Grafomotorika se u každého dítěte vyvíjí individuálně. Zprvu se postupně zdokonaluje koordinace rukou a očí a díky přibývajícím zkušenostem a příležitostem se dítě může začít postupně graficky projevovat a později psát. Kvalita grafického projevu se pozvolna zlepšuje.

Z kineziologického hlediska se jedná o soubor záměrných pohybů prováděných dominantní horní končetinou. Při psaní je nutno použít psací nástroj (tužku, pero, propisku) nebo přístroj (psací stroj, počítač). Držení psacího nástroje a manipulace s ním jsou vykonávány drobnými svaly ruky a je k nim nutná souhra očí a používané ruky.³⁰

Grafomotorika je jedním z kritérií při posuzování školní zralosti. K jejímu rozvoji u dětí je nejdříve využíváno spontánní kresby, později i kresby námětové. Při správném rozvoji má dítě větší šanci uspět v dovednosti psaní, které ho po nástupu do základní školy čeká. *Nedostatky v grafomotorice, způsobené nedostatkem příležitostí kreslit, se dnes vidí už jen výjimečně. Zato přibývá dětí, které mají příležitostí habaděj, ale kreslení je nijak zvlášť nepřitahuje.³¹*

Dětská kresba jako příprava na grafomotoriku

Kresba je nedílnou součástí při vývoji dítěte, je pro něj zábavou, potěšením, je to možnost sám sebe vyjádřit, obvykle dítěti přináší radost. Existují ale i děti, které kreslí nerady či tuto aktivitu úplně odmítají. *Kresba může poskytnout orientační odhad úrovně vývoje rozumových schopností zejména u předškolních a mladších školních dětí. Kresba pomůže zachytit deficity v oblasti vizuální percepce, motoriky, vizuomotorické koordinace a integrace těchto funkcí.³² Dítě v kresbě dokáže vyjádřit své prožitky, radosti, ale i strasti, které neumí nebo nechce vyjádřit řečí. Grafomotorika úzce souvisí s dětskou kresbou.*

²⁹ BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. ŠMARDOVÁ, Vlasta. Rozvoj grafomotoriky, s. 5

³⁰ VYSKOTOVÁ, Jana. MACHÁČKOVÁ, Kateřina. Jemná motorika, s. 15

³¹ KUTÁLKOVÁ, Dana. Jak připravit dítě do první třídy, s. 122

³² MLČÁKOVÁ, Renata. Grafomotorika a počáteční psaní, s. 31

Předškolní dítě prakticky jen kreslí. Kresba je velmi užitečná, napomáhá nám rozvíjet jemnou motoriku, grafomotorické schopnosti a dovednosti. Poskytne nám informace o celkové vývojové úrovni dítěte a o úrovni jemné motoriky a grafomotoriky.

Poruchy grafomotoriky

Porucha grafomotoriky vychází z poruchy funkce ruky. Ruce jsou specifické nástroje, jejichž funkce není nahraditelná ani kompenzovatelná jednoduchým způsobem. Pakliže se ve funkci ruky objeví nedostatek, odrazí se to ve vývoji dítěte. Grafomotorické poruchy souvisí hlavně s jemnou motorikou. O její kvalitě vypovídá pohyblivost prstů, kterou můžeme vidět například při manipulačních činnostech (např. při navlékání korálků) anebo při sebeobslužných činnostech (např. při neschopnosti oblékání rukavic na jednotlivé prsty).

Je nutné vyzorovat děti, které by mohly mít problémy v grafomotorice. To mohou naznačit odlišnosti či problémy ve vývoji kresby. Také se může jednat o děti s poruchou hybnosti či s opožděným nebo poškozeným vývojem motoriky. Poruchy grafomotoriky se ale mohou projevit i u dětí, u nichž to na první pohled není zřejmé.

Existuje výčet kategorií dětí, které mohou mít problémy ve vývoji kresby a v grafomotorice.

- *děti se smyslovým postižením*
- *děti s pohybovým postižením, s jinými neurologickými diagnózami*
- *děti s hyperkinetickou poruchou (ADHD)*
- *děti s nevýhodným typem laterality*
- *děti s psychiatrickými diagnózami*
- *děti s mentální retardací*
- *děti s poruchou autistického spektra*³³

5.1 Vývoj grafomotoriky

Do čtyř let věku není nutné vést dítě ke grafomotorickým cvičením, spíše bychom se měli zaměřit na rozvoj v oblasti hrubé a jemné motoriky, který mu poskytne prostor pro

³³ BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. ŠMARDOVÁ, Vlasta. Rozvoj grafomotoriky, s. 36

kreslení. Pakliže má dítě zájem o grafomotorická cvičení dříve, můžeme mu je poskytnout, ale jen s náročností odpovídající jeho věku. V případě, že dítě po čtvrtém roce nemá zájem o psací náčiní, je nutné s ním začít pracovat a nabízet mu činnosti rozvíjející hrubou a jemnou motoriku. Dítě musíme motivovat, musíme mu dát najevo podporu a oceňovat ho.

V pěti letech je žádoucí zařadit dítěti do každodenních povinností i pravidelná grafomotorická cvičení. Adekvátně se vyvíjející předškolní dítě již v tomto věku samo vyhledává řízené činnosti a kreslení. Pakliže se dítě těmito činnostem spíše vyhýbá, ve většině případů bývá příčinou opožděný vývoj grafomotorických schopností a dovedností.³⁴

Tabulka č. 3 – Grafomotorický vývoj

<i>Věk (přibližně)</i>	<i>Motorika</i>
<i>3–4,5 roku</i>	<ul style="list-style-type: none"> - začátek pravidelných, kontinuálních pohybů při kreslení - zlepšují se tvarové variace - příčný úchop s nataženým ukazováčkem - dítě může kreslit čáry, izolované a klikaté - dítě může provádět pohyby orientované určitým směrem, takže vznikají různě orientované tvary - kontury a tvary jsou diferencovanější - dítě může kreslit kruhy, pohyby se mohou cíleně vracet k předchozímu bodu - tužku drží v prstech
<i>4,5–5 let</i>	<ul style="list-style-type: none"> - smysluplná kresba „hlavonožce“ představující panáčka - zvětšuje se rozmanitost forem - grafické formy jsou uspořádány tak, že dávají smysl - dovede uchopit štětec - dva body spojené čarou - od pěti let jsou možné vědomé změny směru při pohybu tužkou - dítě umí nakreslit kříž - jsou možné nepřetržité, více či méně pravidelné pohyby
<i>5–7 let</i>	<ul style="list-style-type: none"> - dítě umí obkreslit a také samostatně namalovat velké postavy - dítě kreslí se správně uchopenou tužkou - panáček s přibližně deseti detaily

(Zdroj: Looseová, Piekartová, Dienerová, 2007, str. 59-61)

³⁴ BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. ŠMARDOVÁ, Vlasta. Rozvoj grafomotoriky

5.2 Grafomotorické cviky a prvky

Grafomotorická cvičení jsou řízená horní končetinou. Začínáme pohybem z ramenního kloubu, ve stoje, na velkou svislou plochu. Zprvu dítě pracuje celou paží, proto je dobré použít co největší formát papíru či tabuli a postupně přecházet na menší formát.³⁵

Příklady cvičení:

- *čmárání jedním směrem: ,z komína se kouří', ,drak letí na obloze',*
- *čmárání oběma směry: ,kočka honí myšku', ,kočka rozmotala klubko',*
- *kroužení jedním směrem: ,melu, melu kávu', ,auto jezdí na dráze',*
- *kroužení oběma směry: ,po obloze létá letadlo',*
- *oblouk horní opakovaně: ,včela létá na kytky', ,žába skáče',*
- *oblouk dolní opakovaně: ,hodiny pendlovky',*
- *osmička – zleva doprava nepřerušovaně: ,akrobatické letadlo'.³⁶*

Když začínáme s grafomotorickými cvičeními, je vhodné zaměřit se na ty prvky, které již dítě umí a které si jen potřebuje zautomatizovat a upevnit je. Je lepší začít se snadnějšími prvky, které poté usnadní dítěti přechod k prvkům těžším.³⁷

I. skupina prvků

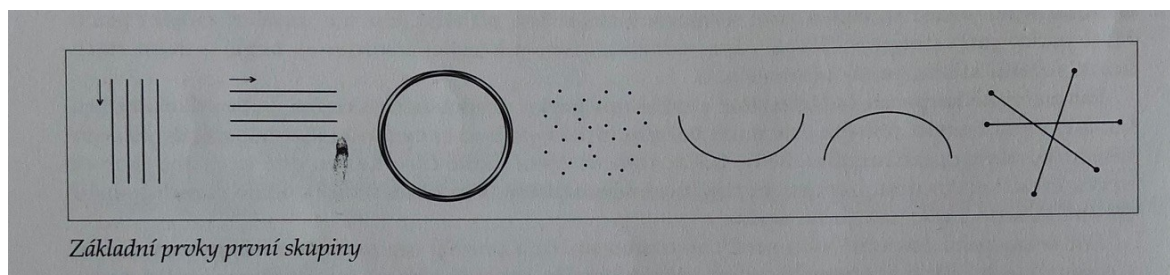
³⁵ KLENKOVÁ, Jiřina. Kapitoly z logopedie.

³⁶ KLENKOVÁ, Jiřina. Kapitoly z logopedie, s. 52.

³⁷ BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. ŠMARDOVÁ, Vlasta. Rozvoj grafomotoriky.

Tato skupina je charakteristická pro děti ve věku od 3 do 4,5 let. Cílem prvků je naučit dítě koordinovaně vést čáru předem určeným směrem. Do této skupiny patří tečky, svislé rovné čáry, vodorovné čáry, kruh, oblouky a šikmé čáry.

Obrázek č. 1 – Základní prvky první skupiny

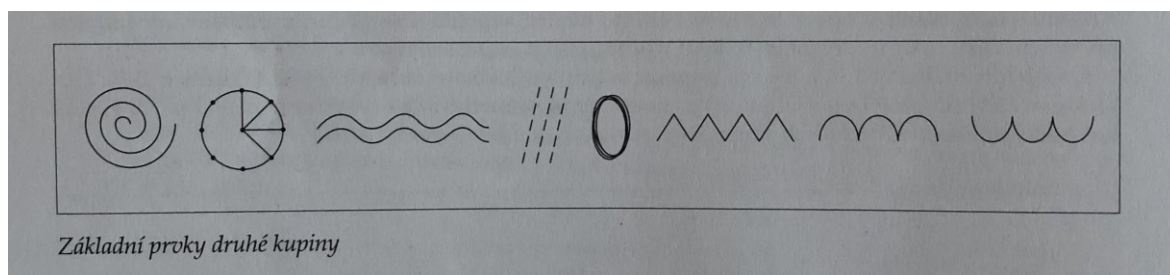

(Zdroj: BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. ŠMARDOVÁ, Vlasta. Rozvoj grafomotoriky, s. 74)

II. skupina prvků

Druhá skupina je charakteristická pro děti od 4 do 5,5 let. Pro tuto skupinu prvků je nutné větší rozpětí a širší škála koordinovaných pohybů. Musí být udržena zadaná vzdálenost. Do této skupiny řadíme spirálu, šikmé čáry, vlnovku, elipsu, „zuby“ a spojené oblouky.

Obrázek č. 2 – Základní prvky druhé skupiny

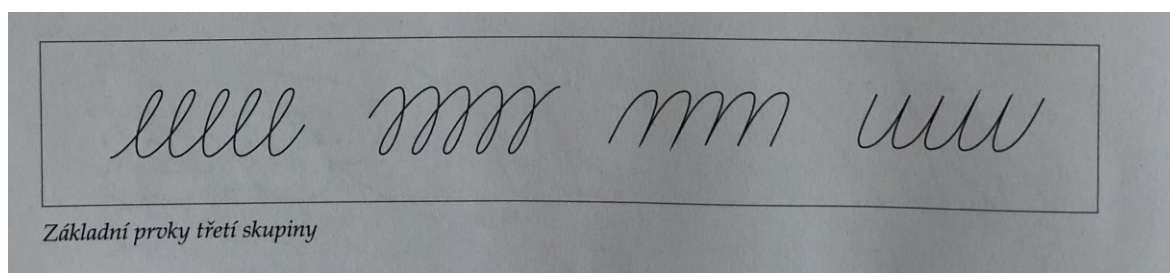

(Zdroj: BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. ŠMARDOVÁ, Vlasta. Rozvoj grafomotoriky, s. 74)

III. skupina prvků

Třetí skupina je charakteristická pro děti od 5 do 6,5 let. U prvků této skupiny je zapotřebí koordinace pohybů ruky, a to ve vertikálním i horizontálním směru. Jedná se o rozsah pohybů, které potřebujeme i při psaní. Do této skupiny prvků patří horní smyčky, dolní smyčky a horní a dolní oblouky.

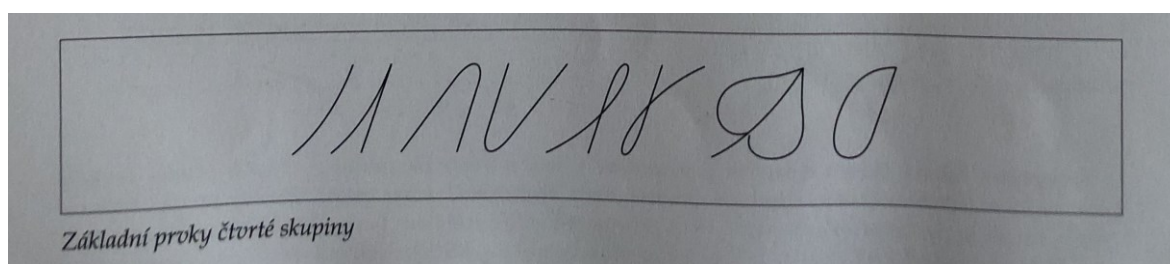
Obrázek č. 3 – Základní prvky druhé skupiny

(Zdroj: BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. ŠMARDOVÁ, Vlasta. Rozvoj grafomotoriky, s. 74)

IV. skupina prvků

Tyto prvky už patří mezi složitější, a proto je dítě nemusí zvládat v předškolním věku. Je dobré s nimi ale děti seznámit, jelikož jim mohou usnadnit začátky ve psaní. Mezi prvky čtvrté skupiny patří stoupající šikmá čára s mírným prohnutím, horní a dolní zátrh, horní a dolní klička, srdcovka a šikmý ovál.³⁸

(Zdroj: BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. ŠMARDOVÁ, Vlasta. Rozvoj grafomotoriky, s. 74)

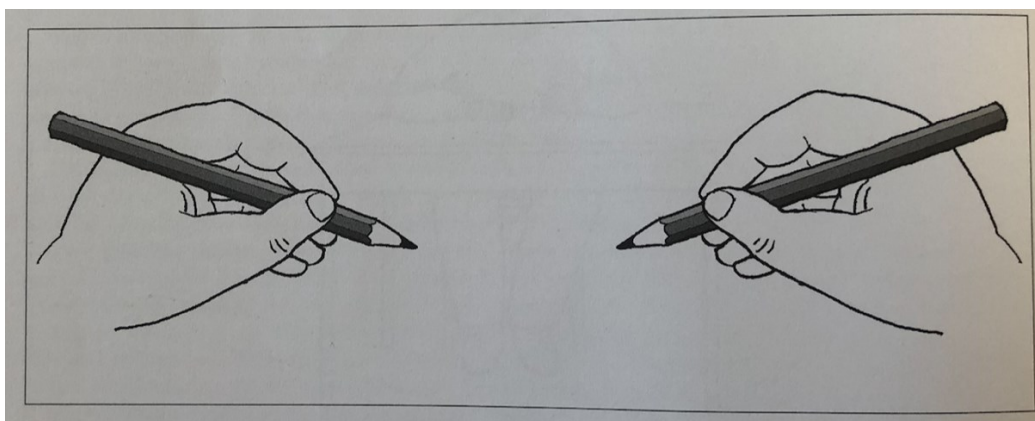
³⁸ BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. ŠMARDOVÁ, Vlasta. Rozvoj grafomotoriky.

5.3 Úchop psacího náčiní

Jak můžeme vidět v Tabulce č. 3, dítě od 5.–7. roku by mělo úplně opustit druhy dětských úchopů a mělo by zvládnout správný špetkový úchop při kreslení. Mezi dětské úchopy řadíme úchop dlaňový, kdy dítě drží tužky či pastelky v celé dlani, či prstový úchop a další nesprávné úchopy.

Při správném úchopu tužka leží na posledním článku prostředníku, seshora ji přidržuje ukazováček a palec. Celá ruka a prsty musejí být uvolněny, nesmějí být v křeči.

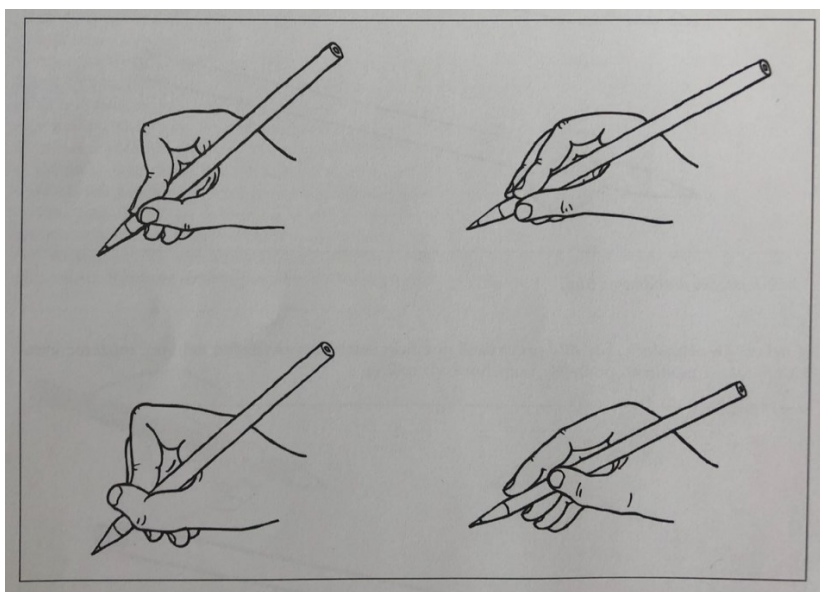
Obrázek č. 5 – Správné držení psacího náčiní u leváků a praváků

(Zdroj: BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. ŠMARDOVÁ, Vlasta. Rozvoj grafomotoriky, s. 50)

Vadné držení psacích potřeb může způsobit nepříjemné či bolestivé pocity, kvůli kterým se snižuje motivace ke kreslení a psaní. Proto bychom o správné držení psacích potřeb měli dbát již od počátku, tedy od chvíle, kdy dítě začne kreslit.

Obrázek č. 6 – Nesprávné držení psacího náčiní

(Zdroj: BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. ŠMARDOVÁ, Vlasta. Rozvoj grafomotoriky, s. 52)

Přestože spousta lidí drží psací náčiní nejrůznějšími způsoby, mělo by se dbát na špetkovém úchopu umožňujícím nejvyšší míru koordinace jemných svalových skupin ruky a prstů. Tento úchop patří mezi nejsnadnější držení, které umožňuje uvolnění ruky a prstů a které zvyšuje koordinaci pohybů při psaní.³⁹

³⁹ BEDNÁŘOVÁ, Jiřina. ŠMARDOVÁ, Vlasta. Rozvoj grafomotoriky

6 Výzkumné šetření

Empirická část této bakalářské práce se věnuje otázkám připravenosti dětí z dětských skupin v porovnání s mateřskými školami po grafomotorické stránce před a po vstupu do základních škol.

6.1 Cíl práce

Cílem práce je zjistit, do jaké míry jsou děti z dětských skupin před vstupem do základních škol připraveny, především v oblasti grafomotoriky, a jak jsou pedagogové základních škol po nástupu žáků s jejich připraveností spokojeni.

Výzkumné otázky

Vzhledem k navrženým cílům bakalářské práce jsem pro výzkum zvolila následující tři výzkumné otázky:

- Jak jsou děti z dětských skupin rozvíjeny v oblasti jemné motoriky?
- Jak jsou děti z dětských skupin připraveny v rozvoji grafomotoriky?
- Jak děti z dětských skupin zvládají držení psacích potřeb?

6.2 Metoda sběru dat

*Metody sběru dat jsou specifické postupy poznávání určitých jevů, které badatel užívá s cílem rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé interpretují a vytvářejí sociální realitu.*⁴⁰

Pro tuto bakalářskou práci byl zvolen kvalitativní výzkum, ve kterém byla využita technika sběru dat pomocí rozhovorů. Tato technika byla vybrána, protože umožňuje respondentům vyzdvihnout to, čemu přikládají největší důraz oni, a zároveň dokáže velmi podrobně zmapovat vytyčený cíl.

⁴⁰ Švaříček, Roman. ŠEĎOVÁ, Klára. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách, s. 142.

Technika sběru dat

Rozhovor

*Rozhovor je nejčastěji používanou metodou sběru dat v kvalitativním výzkumu.*⁴¹ Jedná se o metodu získávání dat, která se využívá ke stejnému pochopení informací, jakým disponují tázaní respondenti, a která umožňuje výpovědi zachytit v jejich přirozené formě. Rozhovor může být nestrukturovaný, tedy dopředu nepřipravený či založený pouze na první začínající otázce, nebo polostrukturovaný, pro nějž jsou otázky předem připraveny.⁴²

Já jsem si pro svůj výzkum zvolila metodu polostrukturovaného rozhovoru. K rozhovoru jsem měla připravené některé otázky a zásadní body, na něž jsem chtěla znát názor respondentů. V průběhu rozhovorů jsem se respondentů na některé věci doptávala. Pořadí otázek nebylo přesně dané, dávala jsem respondentům prostor pro vlastní vyjádření.

Rozhovory byly vedeny s 8 pracovníky školských zařízení, tedy se dvěma učitelkami mateřských škol, dvěma vychovatelkami dětských skupin, dvěma učitelkami prvních tříd základních škol a se dvěma vychovatelkami školních družin. Jelikož pracuji v mateřské škole pod velkou firmou, která zahrnuje také dětské skupiny, měla jsem možnost oslovit potenciální respondenty z řad svých kolegů. Protože vím, že v dětských skupinách mohou být i velmi malé děti, k výzkumu v mateřských školách jsem přizvala respondenty, kteří ve svých třídách mají děti již od dvou let. Oslovovala jsem respondenty, o nichž jsem předem věděla, že svými zkušenostmi mohou k výzkumu hodnotně přispět. Kontakt s respondenty ze základních škol mi zprostředkovala kamarádka, která pracuje jako učitelka na základní škole. Pro analýzu dat byly rozhovory rozděleny na dvě skupiny, podle toho, zda daný respondent pracuje v předškolní či školní instituci.

Rozhovory probíhaly v jednotlivých školských institucích a z důvodu nekončící koronavirové pandemie také pomocí emailu nebo Skypu. U některých respondentů byl rozhovor zaznamenáván na diktafon a následně přepisován. U ostatních respondentů jsem odpovědi průběžně zapisovala s využitím metody tužka – papír, jelikož si respondentky nepřály být nahrávány. Jednotlivé rozhovory trvaly přibližně 20 minut.

⁴¹ Švaříček, Roman. ŠEĎOVÁ, Klára. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách, s. 159.

⁴² Švaříček, Roman. ŠEĎOVÁ, Klára. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách.

Otázky pokládáné respondentům

Předmětem výzkumu této práce je zkoumání úrovně připravenosti dětí z dětských skupin, kterou zjišťujeme pokládáním otázek pro čtyři skupiny respondentů, a to ve srovnatelných formulacích vzhledem k výzkumným otázkám.

Učitelky mateřských škol a vychovatelky dětských skupin

- Probíhá ve vaší instituci příprava dětí na nástup do základních škol? Pokud ano, jakým způsobem a podle čeho?
- Kolik času strávíte přípravou dětí na nástup do základních škol?
- Jaké výhody a nevýhody vidíte u smíšených tříd v předškolním zařízení?
- Jakým způsobem rozvíjíte u dětí jemnou motoriku, kterou potřebují u kreslení a psaní?
- Kolik času z celkové přípravy věnujete grafomotorickým dovednostem?
- Jak děti učíte správný úchop psacích potřeb?
- Jak se vzděláváte v oblasti předškolní přípravy dětí?
- Jak dlouhá je vaše praxe a jaké máte vzdělání?

Učitelky základních škol a vychovatelky družin

- Jak hodnotíte připravenost dětí po příchodu z předškolních zařízení do základních škol?
- Kolik času by podle vás měly předškolní děti strávit přípravou do základních škol?
- Myslíte si, že věkově smíšené třídy v předškolním vzdělávání ovlivňují připravenost dětí do základních škol?
- Do jaké míry jsou dle vašeho názoru děti z předškolních zařízení rozvinuty v oblasti jemné motoriky a grafomotoriky?
- Jak vnímáte připravenost dětí z předškolních zařízení v ohledu na držení psacích potřeb?
- Do jaké míry ovlivňuje nepřipravenost dětí v oblasti jemné motoriky/grafomotoriky vaše činnosti ve třídě/školní družině?
- Jaká očekávání v přípravě dětí máte od předškolních zařízení?

Pro zodpovězení výzkumných otázek byly využity následující dotazy:

- Probíhá v dětských skupinách předškolní příprava, a pokud ano, tak jakým způsobem?
- Mají smíšené třídy v předškolním zařízení vliv na přípravu dětí do základních škol?
- Kolik času a jakým způsobem jsou děti rozvíjeny v jemné motorice?
- Jsou děti rozvíjeny v oblasti grafomotoriky?
- Jaký důraz v předškolních zařízeních je kladen na držení psacích potřeb?
- Jak pedagogové základních škol hodnotí připravenost dětí na školní docházku v oblasti jemné motoriky grafomotoriky?
- Mají děti po příchodu do první třídy ukotvený správný úchop psacích potřeb?
- Do jaké míry pedagogy základních škol ovlivňuje nepřipravenost dětí?

Etická stránka výzkumu

Během výzkumu byly plně respektovány etické náležitosti. Před rozhovorem byli všichni respondenti ubezpečeni o zachování anonymity a seznámeni s jádrem výzkumu. Rozhovory probíhaly vždy jednotlivě, aby nedošlo k ovlivňování jinými účastníky. Respondenti dostali na výběr, zda chtějí být při rozhovoru nahráváni. Nahrávání byli pouze ti, kteří mi udělili souhlas.

Harmonogram práce

Výzkumné šetření bylo započato začátkem května roku 2020. Jak již bylo výše zmiňováno, koronavirová pandemie v některých oblastech výzkum poněkud zkomplikovala. Některé z vybraných institucí neumožňovaly v této době osobní setkání, proto musela být v několika případech využita telefonická či elektronická forma komunikace.

Představení respondentů

Ke svému výzkumu jsem si vybrala 8 respondentů, 4 z předškolních zařízení a 4 ze základních škol. Z předškolních zařízení jsem zvolila učitelky mateřských škol a vychovatelky dětských skupin, které mají zkušenosti s přípravou dětí na školní docházku ze smíšených tříd. Ze základních škol jsem vybírala učitelky prvních tříd a vychovatelky mladších ročníků či prvních tříd, které se zrovna potýkají s touto věkovou skupinou.

Respondenty jsem si rozdělila na dvě skupiny, abych zahrnula pohledy všech zainteresovaných institucí.

Barevné označení jednotlivých respondentů je zvoleno pro následující kapitolu tak, aby bylo zřejmé, o jakou skupinu respondentů se jedná.

Učitelky mateřských škol

- Učitelka MŠ č. 1

Jedná se o učitelku mateřské školy v Praze se středoškolským pedagogickým vzděláním a dobou praxe 25 let.

- Učitelka MŠ č. 2

Jedná se o učitelku mateřské školy na Praze 4. Vystudovala střední pedagogickou školu Evropská na Praze 6 a doba její praxe je 7 let.

Vychovatelky dětských skupin

- Vychovatelka DS č. 1

Jedná se o zdravotní sestru se zdravotnickým vzděláním. Její praxe trvá přes 2 roky.

- Vychovatelka DS č. 2

Jedná se o certifikovanou chůvu s délkou praxe přes 8 let.

Učitelky základních škol

- Učitelka ZŠ č. 1

Jedná se o začínající učitelku základní školy v Praze, která momentálně učí první třídu.

- Učitelka ZŠ č. 2

Jedná se o učitelku základní školy, která momentálně učí první třídu.

Vychovatelky školních družin

- Vychovatelka ŠD č. 1

Jedná se o vychovatelku školní družiny s dlouholetou praxí.

- Vychovatelka ŠD č. 2

Jedná se o vychovatelku školní družiny v Praze, která se momentálně stará o první třídy.

6.3 Vyhodnocení rozhovorů

Během vyhodnocování rozhovorů byly nalezeny jak shodné, tak odlišné znaky ve výpovědích respondentů, které byly rozřazeny do jednotlivých kategorií korespondujících s výzkumnými otázkami.

Pro usnadnění orientace v textu budou výpovědi jednotlivých respondentů barevně odlišeny.

Učitelky a vychovatelky z předškolních zařízení

1. První otázka se zaměřovala na to, zda v jednotlivých institucích probíhá či neprobíhá příprava předškolních dětí na školní docházku, a pokud ano, tak jakým způsobem. Cílem bylo zjistit, jak v dětských skupinách, které nemusí dodržovat RVP jako mateřské školy, příprava dětí vypadá.

Všichni respondenti výzkumu se shodli, že v jejich institucích předškolní příprava probíhá, a to individuální či kolektivní formou. Vzdělávací činnost v mateřských školách probíhá dle RVP. „Předškolní příprava u nás probíhá po celý rok, dle plánu pro předškoláky. Individuálně se předškolákům věnujeme také v kroužku, který probíhá jednou týdně.“

Vychovatelky dětských skupin uvedly, že během školního roku nahlíží do rámcového vzdělávacího programu, přestože to není jejich povinností. „Příprava je u nás celkem složitá, protože máme spoustu mladších dětí, kteří nám přípravu starších dětí celkem komplikují. Během roku se ale inspiroju rámcově vzdělávacím programem, který mi pomáhá vymýšlet pro děti aktivity.“

2. Druhá otázka řešila čas, který respondenti věnují předškolní přípravě. Respondentky shodně věnují předškolní přípravě přibližně hodinu týdně. „Předškolní příprava je důležitá, a proto se jí snažíme věnovat 10 minut každý den, ne vždy se nám to ale povede.“ „Většinou se starším dětem věnuji, když malé děti spí. Mám na ně poté více času a aspoň nás někdo pořád neruší.“

3. Třetí otázka představuje výhody a nevýhody smíšených tříd v předškolním vzdělávání.

Všichni respondenti se shodli, že vidí překážky v tom, že není dostatek času na systematickou přípravu, protože se učitelka musí věnovat také mladším dětem. „Nejhorší na tom je, že je nutné vypracovávat různé přípravy, u kterých potom ani není čas se starším dětem věnovat, protože ty mladší to většinou nebaví a blbnou u toho“. Naopak velkou výhodou respondentky spatřují v tom, že se předškolní děti učí pečovat o mladší děti a jsou jim vzorem. „Pro předškoláky je těžké se soustředit a udržet pozornost, když kolem nich lítají malé děti. Ale má to i své výhody, děti se učí vzájemné toleranci a spolupráci.“

4. Další otázka byla směřována na způsoby rozvíjení jemné motoriky.

Shoda u respondentů byla v práci s drobnými předměty, například při navlékání korálek, kreslení, či pomocí didaktických her a modelování. „No tak třeba navlékáním korálek, sbíráním drobných předmětů špetkou, vyšíváním, hrou s plastelínou, nebo taky třeba mačkáním papíru a používáním prstových barev. Ty používáme hodně. A taky samozřejmě necháváme děti se samotné oblíkat.“ Učitelky také uvedly, že často využívají grafomotorická cvičení. U mladších dětí začínají nejdříve pomocí prstu, starší děti už obtahují pracovní listy. „U malých dětí začínáme s voskovkami, které mají kulaté zalomení pro lepší úchop. Dětem laminuju pracovní listy s postupným grafomotorickým cvičením, nebo třeba sbíráme víčka velkou pinzetou nebo třeba sbíráme malé balónky.“

5. Pátá otázka se zaměřovala na čas, který je věnován grafomotorickým dovednostem.

Zde se odpovědi lišily. Učitelky uvedly, že grafomotorickým dovednostem věnují přibližně polovinu času z celkové přípravy. „Snažím se, aby děti dostávaly co nejvíce druhů grafomotorických cvičení, teda hlavně ti starší. Když předškoláci nechtějí spát, klidně je vytáhnu dříve, ale musejí sedět u stolečku a pracovat.“ „Většinou máme grafomotorická cvičení hned po řízené činnosti, děti dostávají grafomotorická cvičení, která jsou doporučena k jejich věku. Když někdo cvičení nezvládá, nenutím ho k tomu.“ V dětských skupinách tomu tak ale není,

respondenti uvedli, že grafomotorickým dovednostem moc času nevěnují. „Vzhledem k velkému počtu malých dětí grafomotorice moc času nedáváme, maximálně tak 10 minut týdně.“ „Řekla bych tak 3 pracovní listy týdně, ale je to jak kdy.“

6. Předposlední otázka byla o nácviu správného úchopu psacích potřeb.

Všichni respondenti kladou na úchop psacích potřeb velký důraz. Správný úchop u dětí podporují násadami na tužky či trojhrannými pastelkami, aby si špetkový úchop zdokonalovaly. „Hodně nám pomáhají násady na tužky, protože dětem pomáhají tužku správně chytit. Také trojhranné pastelky jsou super.“ Jedna z respondentek z dětských skupin uvedla, že před špetkovým úchopem učí děti tzv. „letadýlko“. „Protože máme ve školce i hodně malé děti, tak je nejdříve učím letadýlku. Dítě má nataženou dlaň, mezi palec a ukazováček položí tužku a předstírá, že letadýlko letí. Pak si akorát spojí palec s ukazováčkem a prostředníčkem do špetky a chytí tužku, se kterou si pak zkusí malovat nebo psát.“

7. Poslední otázka se týkala oblasti vzdělanosti v předškolní přípravě dětí.

V poslední otázce se všichni respondenti shodli, že využívají nabízená školení či se věnují četbě odborných knih. „Velmi mě baví číst knihy s tematikou psychologie či pedagogiky, vždycky si tam najdu něco nového, v čem bych se ještě mohla zlepšit. Taky chodím na všemožná školení, třeba od MŠMT.“ „No upřímně po 8hodinové práci mi moc času na knihy nezbyde, ale někdy si nějakou přečtu a občas také chodím na nějaké semináře, které mi přidělí paní ředitelka, nebo třeba koukám na online pořady.“

Učitelky a vychovatelky ze základních škol

1. První otázka byla směřována na názor učitelek a vychovatel ze základních škol na připravenost dětí na vstup na základní školu.

Respondenti se shodně vyjádřili, že připravenost dětí při nástupu do základních škol považují za dostačující. „Každé dítě je jiné, ale většinou děti splňují

požadavky bez obtíží.“ Na druhou stranu také podotkli, že velmi záleží na vybrané předškolní instituci či na individualitě dítěte. „Jako začínající učitelku mě nepřipravenost u některých dětí velmi překvapila. Většina dětí zvládá vše v pohodě, ale například jsem měla jedno dítě, které nemělo vyhraněnou laterální, a asi dvě další děti se špatným úchopem. Myslím, že hodně záleží na vybrané předškolní instituci.“

2. Druhá otázka se ptala na čas, který by podle názoru respondentek ze základních škol měly předškolní děti strávit přípravou na školní docházku.

Respondenti se shodli, že by se děti měly připravovat nejméně několik minut každý den. „Minimálně 15 minut každý den. Měly by probíhat úkoly na uvolnění ruky, soustavná opakovaná činnost, která děti připraví na zadané úkoly.“ Samozřejmě by vše mělo probíhat nenásilnou formou, ale podle respondentů je důležité, aby děti uměly spolupracovat a aby byly samostatné. „Vše by mělo být nenásilné, spíše bych to dělala přirozenou cestou, třeba například kreslení, nebo bych využila různé stavebnice a ruční práce.“

3. Další otázka řešila názor respondentů, zda smíšené třídy v předškolním vzdělávání ovlivňují připravenost dětí.

Všichni respondenti výzkumu se shodli v tom, že smíšené třídy mají na předškolní děti velký vliv, v něčem pozitivní a v něčem negativní. „Děti se více socializují a přejímají věci od dětí starších. Na základních školách pak nejsou tolik překvapeni a zaskočení staršími ročníky. Dokáží s nimi i lépe komunikovat a nebojí se požádat o pomoc.“ „Určitě ano, aspoň jsou starší děti více samostatný, protože se jim učitelky mateřských škol nemohou tolik věnovat. Nevím ale, jestli potom nejsou děti ochuzovány. Myslím to tak, jestli potom zbyde učitelkám dostatek času i na jejich přípravu.“

4. Čtvrtá otázka zjišťovala, jak jsou podle respondentů děti rozvinuty v oblasti jemné motoriky a grafomotoriky.

Odpovědi na tuto otázku byly různorodé. Učitelky prvních tříd odpovídaly negativně, podle nich je připravenost v oblasti grafomotoriky velmi nízká. „Je to velmi individuální, ale mám pocit, že děti ve školkách vůbec grafomotorická cvičení nebo jakékoliv uvolňovací cviky nedělají.“ Vychovatelky jsou ale spokojené. Podle nich je většina dětí v této oblasti dobře rozvinuta a ostatní děti během školního roku nedostatky doženou. „S jejich prací jsem spokojená, většinou zvládají grafomotoriku úspěšně. Občas se najde někdo, kdo v něčem pokulhává, ale během roku to vše zvládne dohnat.“

5. Další otázka byla zaměřena na připravenost předškolních dětí v ohledu na držení psacích potřeb.

Respondenti se shodli, že děti při nástupu do základních škol většinou v držení psacích potřeb pokulhávají. „U většiny dětí je bohužel úchop špatný. Nevím, jak se to ve školkách učí, ale mnohdy mi děti nastoupí do třídy s velmi špatným úchopem, velmi křečovitým.“ Bohužel respondenti shodně uváděli, že dětí se špatným úchopem přibývá a učitelé s vychovateli během školního roku nemají dostatek času, aby to děti přeučovali. „Mnoho dětí nastoupí do první třídy se špatným úchopem, bohužel je pak na změny mnohdy pozdě. Myslím si, že v tomhle ohledu by se neměla příprava podceňovat.“

6. Předposlední otázka se dotýkala toho, zda respondenty ovlivňuje nepřipravenost dětí při jejich činnostech.

I v této otázce byla v odpovědích u respondentů shoda. Všichni se ztotožňovali s tím, že pakliže dítě není dostatečně připravené, nestíhá poté zadanou práci. „Bohužel pak dětem trvá práce déle a není tak kvalitní. Hodně věcí pak musejí dohánět doma s rodiči, kteří se pak na nás zlobí, že toho mají moc.“ Zároveň uvedli, že si musejí upravovat výukový plán, protože děti nejsou na dané činnosti připraveny. „Uvolňovací cviky jsem zařazovala průběžně i v době, kdy jsme se učili psát písmena, protože spousta dětí měla ruku stále neuvolněnou. Psaní perem jsem začala postupně zařazovat až v druhém pololetí, dříve zařazení nebylo možné.“

7. Zaměřením poslední otázky byla očekávání učitelek a vychovatelek základních škol od předškolních zařízení.

Respondenti se nejčastěji shodovali, že od předškolních zařízení očekávají u dětí hlavně samostatnost v sebeobsluze a komunikativní a sociální připravenost. „Je dobré, když mají děti osvojené základní dovednosti, které umožňují udržovat tempo a fungování při vyučování.“ Zároveň by kladli větší nároky na držení psacích potřeb a na posilování schopnosti soustředění. „Bylo by prima, kdyby u dětí v předškolních zařízení byly kladeny větší nároky na úchop tužky. Je důležité, aby děti byly připraveny například v ohledu udržení pozornosti a připravenosti na půldenní sezení za lavicí.“

6.4 Shrnutí výstupů výzkumného šetření

Na základě výše zmíněných dat byly zjištěny podstatné informace pro závěr práce. Přestože dětské skupiny nemusí plnit rámcový vzdělávací program jako mateřské školy a denní činnosti si vychovatelky vybírají podle svých možností, v dětských skupinách předškolní příprava probíhá. Vychovatelky při přípravě nahlízejí do rámcového vzdělávacího programu a snaží se předškolní přípravu nepodceňovat. Nicméně čas věnovaný přípravě je značně ovlivněn počtem a náladou mladších dětí, které vyžadují pozornost vychovatelek.

Mateřské školy se na předškolní přípravu zaměřují každodenně podle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. V dětských skupinách je situace velmi náročná, jelikož přijímají děti od jednoho roku, tudíž zde na přípravu starších a předškolních dětí na školní docházku nezbývá tolik času, kolik by bylo potřeba. Přesto se ale každý den snaží dětem v tomto ohledu věnovat.

Respondenti z obou institucí vidí ve smíšených třídách jisté výhody i nevýhody. Velkou výhodou je, že mladší děti se mohou od starších dětí spoustu věcí naučit a zároveň se děti učí v mnoha ohledech zlepšovat a vzájemně spolupracovat. Nevýhoda spočívá v neustálém soustředění na mladší děti, které vyžadují zvýšenou pozornost, a proto na starší děti nezbývá tolik času.

Jak dětské skupiny, tak mateřské školy využívají k rozvíjení jemné motoriky práci s drobnými předměty, například navlékání korálků či sbíráním drobných předmětů. Zároveň využívají prstové barvy a modelínu, či různé didaktické hry a stavebnice. Učitelky mateřských škol také využívají grafomotorická cvičení. Obtížnost těchto cvičení určují podle věku nebo schopnosti daného dítěte. V mateřských školách věnují grafomotorickým činnostem dostatek času, tedy asi polovinu z celkové přípravy. Předškolní děti dostávají grafomotorická či jiná cvičení po odpoledním odpočinku. Protože mladší děti odpočívají déle, při činnostech nejsou předškolní děti ničím rušeny a učitelka má prostor se jim více věnovat. Dětské skupiny se grafomotorickým činnostem tolik nevěnují.

Mateřské školy i dětské skupiny se snaží klást velký důraz na držení psacích potřeb. Pro správné držení špetkovým úchopem využívají trojhranné pastelky či násady na tužky. Mladší děti v dětských skupinách se nejdříve učí „letadýlku“. Všichni respondenti se

v oblasti předškolní přípravy vzdělávají. Velký význam vidí v četbě odborných knih či v různých školeních.

Učitelky a vychovatelky ze základních škol se shodly, že připravenost dětí po nástupu do prvních tříd je dostačující. Samozřejmě každé dítě je individuální a vždy se nalezne někdo, kdo žádané požadavky nesplňuje zcela. Také hodně záleží na vybraném předškolním zařízení, do kterého dítě dochází. Podle respondentů ze základních škol by děti měly strávit přípravou na školu alespoň pár minut každý den.

Ve smíšených třídách vidí výhody i nevýhody. Výhodou je lepší komunikace a socializace, díky nimž se děti poté nebojí žáků starších ročníků, které potkávají každodenně na chodbě. Zároveň velkou nevýhodu spatřují v tom, že starší děti mohou být ochuzovány o čas, který musí učitelka mateřské školy věnovat dětem mladším. Zde vyvstává otázka, zda učitelky mateřských škol a vychovatelky dětských skupin mají dostatek času na předškolní přípravu.

V oblasti jemné motoriky se odpovědi učitelek a vychovatelek základních škol odlišovaly. Učitelky nejsou s úrovní rozvoje grafomotoriky a jemné motoriky spokojeny. Domnívají se, že předškolní zařízení se této oblasti věnují nedostatečně. Naopak vychovatelky jsou s touto oblastí spokojené. Podle nich se vždy nalezne nějaké dítě, které v této oblasti pokulhává, ale během školního roku vždy vše úspěšně dožene.

V oblasti držení psacích potřeb se všichni shodli, že jsou děti v tomto směru připraveny nedostatečně. Většina dětí nastoupí do první třídy se špatným křečovitým úchopem, který je velmi těžké přeučit. Podpora správného úchopu by se podle nich neměla podceňovat.

Nepřipravenost dětí v ohledu na jemnou motoriku a grafomotoriku ovlivňuje činnosti všech respondentů. Děti následkem nedostatečné připravenosti nejsou schopny zvládnout požadované množství úkolů a musejí s rodiči doma věci dohánět. Učitelé musejí upravovat plán, aby děti stíhaly výuku.

Všichni respondenti mají od předškolních zařízení tatáž očekávání. Podle nich by dítě po absolvování předškolní docházky mělo být soběstačné, komunikativní a sociálně připravené. Respondenti by se více zaměřili na držení psacích potřeb a také na to, aby děti uměly delší dobu udržet pozornost.

7 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, zda jsou děti z dětských skupin připravené na vstup do základních škol po grafomotorické stránce a zda jsou pedagogové ze základních škol s jejich připraveností spokojeni.

Téma své bakalářské práce jsem si vybrala, protože jako učitelka mateřské školy vím, jak je složitá a náročná předškolní příprava dětí. Tato náročnost je dána především smíšenými skupinami dětí, kdy se učitelka vedle dětí předškolního věku musí věnovat také dětem mladším, které vyžadují neustálou pozornost. Zajímalo mne, jaká je situace v dětských skupinách, které navštěvují i děti mladší dvou let. Zároveň legislativa nenařizuje, aby v dětských skupinách pracovali pouze kvalifikovaní pedagogové, a není zde povinnost řídit se Rámcovým vzdělávacím program pro předškolní vzdělávání. To bylo důvodem, proč jsem se zajímala o podobu předškolní přípravy v tomto typu předškolního zařízení, a to s důrazem na oblast grafomotoriky, již považuji za velmi důležitou při školních začátcích.

Při posuzování kvality předškolní přípravy jsem vycházela z názorů učitelek a vychovatelek vybraných předškolních a školních zařízení. Potěšilo mě, že ačkoli respondentky z dětských skupin nemají povinnost řídit se RVP PV a některé z nich nemají pedagogické vzdělání, snaží se předškolní přípravě dětí věnovat, a to právě s oporou RVP. Přes veškerou snahu vychovatelek bych však vytkla dětským skupinám nedostatečnou grafomotorickou přípravu dětí. Považovala bych za vhodné, aby děti byly v tomto ohledu více rozvíjeny a byl jim tak usnadněn nástup do základní školy.

Přestože mne práce v mateřské škole naplňuje, jsem ráda, že mi program vychovatelství otevírá širší pole možností. Proto jsem do své práce také zapojila učitelky prvních tříd a vychovatelky školních družin, které nadále rozvíjejí děti i po grafomotorické stránce. Zajímalo mne jejich názor, a to, do jaké míry jsou s připraveností dětí spokojeny. I na základě jejich výpovědí se ukázalo, že grafomotorická příprava nedosahuje dostatečné úrovně. To pro mne bylo nemilé zjištění, neboť pedagogové na základních školách nemají informace o tom, z jaké předškolní instituce děti přicházejí, a jejich názory se tedy týkají grafomotorické přípravy obecně, nejen v dětských skupinách. Dá se tedy usuzovat, že za dostatečnou nepovažují ani přípravu v mateřských školách. Ze svých zkušeností jsem však přesvědčená o tom, že pro předškolní přípravu učitelky mateřských škol dělají, co mohou.

Je zřejmé, že vyhovět požadavkům základních škol v přípravě dětí ve smíšených skupinách je velmi náročný úkol. Přesto je nutné, aby předškolní instituce věnovaly předškolní přípravě pokud možno co nejvíce pozornosti. Podle výpovědí učitelek a vychovatelek na základních školách mají děti nedostatky v úchopu psacích potřeb a v udržení pozornosti. Doporučit můžeme tedy hlavně větší spolupráci mezi předškolními a školními zařízeními, která by napomohla upřesnit, v čem by pedagogové základních škol potřebovali od předškolních zařízení podpořit, co se týče přípravy dětí na školní docházku.

8 Použitá literatura

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. 2. vydání. Ilustroval Richard ŠMARDA. Brno: Edika, 2015. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-266-0658-1.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Rozvoj grafomotoriky: jak rozvíjet kreslení a psaní*. Brno: Computer Press, 2006. Dětská naučná edice. ISBN 80-251-0977-1.

DANDOVÁ, Eva, Jana KROPÁČKOVÁ, Hana NÁDVORNÍKOVÁ, Daniela PRAVCOVÁ a Irena PŘÍKAZSKÁ. *Školní zralost a odklady školní docházky*. Praha: Raabe, 2018. ISBN 978-80-7496-373-5.

DVOŘÁKOVÁ, Hana, Michaela KUKAČKOVÁ, Martina LIETAVCOVÁ, Hana NÁDVORNÍKOVÁ a Eva SVOBODOVÁ. *Rozvíjíme dovednosti hrubé a jemné motoriky dětí: dítě a jeho tělo*. 2. vydání. Praha: Raabe, 2015. Rozvíjíme dítě v jednotlivých oblastech předškolního vzdělávání. ISBN 978-80-7496-187-8.

KLENKOVÁ, Jiřina. *Kapitoly z logopedie*. 2. přeprac. vyd. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-88-5.

KLINDOVÁ, L.; BRONIŠOVÁ, E.; KOLLÁRIK, K. *Pedagogická psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974. 216 s. ISBN 14-340-74.

KROPÁČKOVÁ, Jana. *Budeme mít prvňáčka*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-359-8.

KREISLOVÁ, Zdenka. *Krok za krokem 1. třídou: školní zralost, spolupráce s rodiči, učíme se číst a psát, nápady pro celý rok*. Dotisk 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2038-8.

LOOSE, Antje C. *Grafomotorika pro děti předškolního věku: cvičení pro děti ve věku od 4 do 8 let*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. 166 s. ISBN 80-7178-540-7.

MLČÁKOVÁ, Renata. *Grafomotorika a počáteční psaní*. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2630-4.

OPRAVILOVÁ, Eva. *Předškolní pedagogika*. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8.

PŘÍHODA, Václav. *Ontogeneze lidské psychiky*. 3., nezměn. vyd. Praha: SPN, 1971. Učebnice vysokých škol (SPN).

SPLAVCOVÁ, Hana a Jana KROPÁČKOVÁ. *Vzdělávání dětí od dvou let v MŠ*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1042-9.

ŠULOVÁ, Lenka. *Význam domácí přípravy pro začínajícího školáka*. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-542-9.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha, Česká republika: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-7178-308-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

Internetové zdroje

Rámcový vzdělávací program, 2016

Vyhláška č. 281/2014 Sb.

Zákon č. 247/2014 Sb.

9 Seznam tabulek a obrázků

Tabulka č. 1 - Orientační režim dne

Tabulka č. 2 – Vývoj motoriky rukou

Tabulka č. 3 – Grafomotorický vývoj

Obrázek č. 1 – Základní prvky první skupiny

Obrázek č. 2 – Základní prvky druhé skupiny

Obrázek č. 3 – Základní prvky třetí skupiny

Obrázek č. 4 – Základní prvky čtvrté skupiny

Obrázek č. 5 – Správné držení psacího náčiní u leváků a praváků

Obrázek č. 6 – Nesprávné držení psacího